

I. Bevezetés

Alapításának hatvanadik évfordulóját ünnepelte 2010-ben a Magyar Táncművészeti Főiskola, amely 1950–1990 között a ma még mindig jól ismert Állami Balett Intézet (ÁBI) elnevezést használta. A kezdetektől saját általános iskolát és (utóbb nyolcosztályos) gimnáziumot, továbbá középiskolai kollégiumot fenntartó intézmény a hazai művészeti felsőoktatásban egyedülálló képzési szerkezetet honosított meg.

Az alapítás óta eltelt hat évtized még ahhoz képest is számottevő időszak, hogy a hazai művészeti felsőoktatás többi intézménye már a 19. század második felében önálló fejlődési útra tért. A Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem, a Magyar Iparművészeti (ma: Moholy-Nagy Művészeti) Egyetem, a Magyar Képzőművészeti Egyetem és a Színház- és Filmművészeti Egyetem jogelőd iskolái az osztrák-magyar kiegyezés körüli években, magas fokú szakmai autonómiával jöttek létre. A második világháború után bontakozott ki az a folyamat, amelynek során az akadémiákból főiskolák, egyetemi jellegű főiskolák, végül egyetemek váltak.

Ez a fejlődés a hazai táncművészképzésben fáziskéséssel zajlott le. Az ÁBI 1950. évi létrehozása lényegében válasz volt a kor kultúrpolitikájának nagy kihívására. A második világháború után az Operaház balett-repertoárjának átalakulása, elsősorban a szovjet balettek megjelenése olyan balettkart igényelt, amelyet a korábbi módszerekkel sem minőségben, sem elegendő létszámban nem lehetett kiképezni. Magyarországon a táncművészet terén önálló, állami alapítású iskola 1945 előtt nem létezett. A képzés szervezett formáját, utánpótlás-nevelési céllal, az Operaház biztosította, amely 1937-ben Nádas Ferenc vezetésével megújította saját balettiskoláját. Nádas balettmesteri munkássága meghatározó jelentőségűvé vált a hazai táncművészet történetében: az 1965-ig Kossuth-díjjal kitüntetett balettművészek – a koreográfus Harangozó Gyula kivételével – valamennyien Nádas-növendékek voltak. A szakmai képzés mellett az Operaház gondoskodott az elemi oktatásról, állami tanítónő alkalmazásával. A polgári – vagy ennél magasabb – iskolai végzettséget azonban a növendékek csak magánúton szerezhették meg. A kihívásra adott válasz tehát művészetoktatási modellváltásban rejlett, s ehhez mintául szovjet metodika szolgált: az Agrippina Vaganova leningrádi balettmester által kidolgozott balettmódszertan. A hazai táncművészképzés intézményesítésében fontos szerepet játszott az 1949-ben létrehozott Népművelési Minisztérium, és annak vezetője, Révai József, aki mind a táncos képzés megalapozásban, mind a táncegyüttesek működtetésében lépni kívánt. A miniszter 1949 decemberében Táncművészeti Iskola létrehozásáról rendelkezett, amely – szovjet metodikájú tananyaggal – hét éves képzési idejű alapfokú táncművészeti és három éves képzési idejű középfokú táncoktató-képző tagozatból állt volna, ám végül csupán fél tanévet élt meg. 1950 szeptemberében pártutasítás alapján megnyitotta kapuit az Állami Balett Intézet. Alapításáról és szervezetéről 1951 februárjában, visszamenőleges hatállyal, kormányrendelet jelent meg, amely kimondta, hogy a klasszikus balett-tánc legfelsőbb fokú oktatására, az Operaház balettiskolája és a Táncművészeti Iskola egyesítésével, a népművelési miniszter felügyelete alatt, Állami Balett Intézetet kell létesíteni. Az intézet feladata a „szakmailag jól képzett, haladó szellemű táncművészek nevelése, akik művészetükkel a dolgozó nép ügyét szolgálják.” Az intézet – s előtte a Táncművészeti Iskola – alapító igazgatója Lőrinc György volt. Nádas Ferenc balettmesterként és a klasszikus balett munkaközösség vezetőjeként dolgozott tovább. Lőrinc Györgyöt az igazgatói poszton 1961-ben Hidas Hedvig, 1972-ben

Kun Zsuzsa követte. 1979–1991 és 1998–2006 között Dózsa Imre irányította a főiskolát, 1983-tól főigazgatóként, 2006-ban rektorként. 1991–92-ben Palovecz János, 1992–1998 között Gál Jenő volt a főigazgató. 2006–2008-ban ifj. Nagy Zoltán, 2009–2010-ben Jakabné Zórándi Mária töltötte be a rektori tisztséget. 2011-től a főiskola rektora Szakály György.

II. A képzési szerkezet fejlődése

Az ÁBI nevének és jogállásának változásai a későbbiekben szorosan összefüggtek a képzési szintek későbbi alakulásával, az alábbiak szerint:

1950: Állami Balett Intézet (középfokú intézmény),

1975: Állami Balett Intézet (felsőoktatási jellegű intézmény),

1983: Állami Balett Intézet (főiskola),

1990: Magyar Táncművészeti Főiskola,

2006: Magyar Táncművészeti Főiskola (BA és MA képzés).

A továbbiakban a képzési szerkezet változásait mutatjuk be, először a művészképzés, majd a pedagógusképzés vonatkozásában.

1. Művészképzés

Az intézet alapfeladatát jelentő *klasszikus balettművész* szak tanulmányi idejét, a Vaganova-metodika alapján, kilenc évben határozták meg. A szak végzettségi és szakképzettségi szintje az évek során a következők szerint változott:

1950–1975: középfokú végzettség és szakképesítés,

1975–1983: középfokú végzettség és felsőfokú szakképesítés,

1983–tól: felsőfokú (főiskolai) végzettség és szakképesítés,

2006-tól: táncművész alapszak, klasszikus balett szakirány (BA), továbbá klasszikus balettművész mesterszak (MA).

A kilenc éves képzés és a táncművész pálya speciális életkori sajátosságai szükségessé tették, hogy az Állami Balett Intézetben olyan általános és középfokú iskola működjön, amelynek tananyaga és tanmenete összhangban áll mind a táncművészeti oktatás követelményeivel, mind az általános iskolai és a középfokú képzés céljaival. Ezt a művészképzés és a közismereti oktatás párhuzamosságával valósították meg (*1. ábra*), amely a növendékek számára értelemszerűen délelőtti és délutáni elfoglaltságot jelentett. 1950 szeptemberétől az intézetben az általános iskola 3–8. osztályai működtek, az intézeti felvétel alsó korhatára a 8. életév volt. A kilenc éves szakmai képzés első éve tehát az általános iskola harmadik osztályával esett egybe. A szakmai képzés utolsó három évében a növendékek középfokú, de érettségit nem adó tanulmányaikat az ún. „képző”-ben folytatták, szintén az intézet keretein belül. A IX. évfolyam végén a növendék termi képesítővizsgát tett, majd nyilvános vizsgaelőadáson adott számot az elsajátított tananyagról és művészi munkájáról. Erre először az 1953/54-es tanév végén került sor, az intézet ekkor bocsátotta ki első végzős évfolyamát. Az oklevelet szerző növendékek tanulmányaikat még az operaházi balettiskolában kezdték, így csupán négy tanévet kellett teljesíteniük a képesítővizsgáig. 1953-tól egyébként az intézet saját kollégiummal rendelkezett, a nagyszámú vidéki növendék megfelelő elhelyezésére.

1. ábra

Az oktatási rendszer 1950-54

élet- kor	8	9	10	11	12	13	14	15	16
balett szak	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.
ált. isk.	3.	4.	5.	6.	7.	8.			
kép- ző							1.	2.	3.

1954-ben a kormány – módosítva az alapító jogszabályt – a középfokú képző helyett csökkentett óra- és tantervű általános gimnáziumot hozott létre. Ezzel érettségit biztosító oktatási intézmény létesült az Állami Balett Intézetben belül, amely maga is középfokú szakképesítést adott. Az 1954/55-ös tanévtől tehát az intézetben az általános iskola 4–8. osztályai működtek, ezáltal a felvétel alsó korhatára a 9. életév lett. A szakmai képzés első éve ezentúl az általános iskola negyedik osztályával állott párhuzamban (2. ábra). A IX. balett-évfolyam egybeesett az érettségi évével, a szakmai megmérettetés mellé tehát komoly elméleti vizsga is társult, erősítve a szak értelmiségképző funkcióját és a növendékek általános műveltségét. Az első érettségi vizsgákra 1958-ban került sor.

2. ábra

Az oktatási rendszer 1954-63

élet- kor	9	10	11	12	13	14	15	16	17
balett szak	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.
ált. isk.	4.	5.	6.	7.	8.				
gimn.						1.	2.	3.	4.

1963. szeptember 1-jén, miniszteri engedéllyel, ismét módosított képzési rend lépett életbe. Ettől kezdve a balettművész szakra történő felvétel alsó korhatára a 10. életév lett, így az első balett-évfolyam az általános iskola ötödik osztályával esett egybe. Az intézet általános iskolája immár csak felső tagozattal (5–8. osztály) működött tovább. Ezáltal a gimnáziumi érettségi időpontja – a szakmai képzés viszonylatában – a IX-ről a VIII. évfolyam végére került. Az életkori ugrást arra használták fel, hogy két éves, ún. „művészképző” kezdje meg működését, amely a VIII. balett-évfolyamot elvégzett, tehát már érettségizett növendékek felsőfokú elméleti továbbképzését szolgálta (3. ábra). Az új képzési szerkezet alapján Hidas Hedvig igazgató 1964-ben kezdeményezte az ÁBI főiskolává történő átszervezését, de igyekezete nem járt sikerrel.

3. ábra

Az oktatási rendszer 1963-83

élet- kor	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
balett szak	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII	IX.	
ált. isk.	5.	6.	7.	8.						
gimn.					1.	2.	3.	4.		
műv. kép- ző									I.	II.

Az 1963-ban bevezetett képzési rendet 1975-ben a kulturális miniszter rendeletben erősítette meg, kiegészítve azzal, hogy a kilenc éves szakmai képzésen belül két szintet állított fel: a IX. tanév végén felsőfokú balettművész oklevél szerezhető, míg a VI. balett-évfolyam befejezésével középfokú táncművész diploma jár. Ez utóbbinak feltétele, hogy a növendék sikeres érettségi vizsgát tegyen. Amint látható, ezzel megvalósult az ÁBI felsőfokú intézetté minősítése, hiszen a balettművész szakon kibocsátott szakképesítés ezentúl felsőfokú szakmai ismereteket igazolt. S bár az itt szerzett végzettség e területen azelőtt is a legmagasabb hazai képzésnek minősült, a mind inkább kiteljesedő felsőfokú intézményrendszer számára kezelhetőbbé vált az ÁBI oktatási struktúrája. A középfokú táncművész végzettség és szakképesítés pedig a továbbiakban – egészen a kilencvenes évekig – a vidéki táncművészeti szakközépiskolákban (Győr, Miskolc, Pécs, Szeged) szerzhető végzettségi szintnek felelt meg, bár a szakmai képzés az említett iskolákhoz képest két évvel fiatalabb életkorban lezárult.

Az 1975-ös változások a művészképzést más szempontból is érintették: a miniszter engedélyezte *néptáncművész* szak indítását, négy éves tanulmányi idővel, a gimnáziummal párhuzamosan. Az intézetben 1971 óta már működött a kísérleti jellegű néptánc évfolyam, ők 1975-ben végeztek, így a jogszabály csupán a további hivatalos háttérrel biztosította. A

néptáncművész szak növendékei szakmai tanulmányaikat 14. éves korban kezdték meg, képesítővizsgájukra és vizsgaelőadásukra az érettségi évében került sor. Ez a szak további felsőfokú képzést nem biztosított, a hivatásos néptánc együttesek utánpótlásának nevelése középfokú végzettséget tanúsító szakmai bizonyítvány kiadásával zárult. Meg kell említenünk, hogy formálisan 1975-ben létesült a szintén gimnáziummal párhuzamos *színházi táncművész* szak is, ez azonban az intézet fennállása alatt önállóan nem indult. 1992-től azonban a néptáncművész szak, bővített tananyaggal, *néptánc–színházi tánc* szakként működött tovább.

Bár az intézmény főiskolai rangra emelését 1977–78-ban mind intézeti, mint kormányzati szinten szorgalmazták, az ÁBI főiskolai jogállását – Dózsa Imre igazgató erőfeszítései nyomán – csak az 1983-as esztendő hozta meg. Az intézményt szeptember 1-jei hatállyal – nevének változatlanul hagyása mellett (!) – főiskolává szervezték át. Az erről szóló jogszabály kimondta, hogy az intézet feladata – négy éves főiskolai képzési idővel – balettművészek, koreográfusok, táncpedagógusok és táncelméleti szakemberek, továbbá – középfokú tagozat keretében – színházi táncművészek és néptáncművészek képzése. A sikeres államvizsgát tett balettművész, koreográfus, táncpedagógus, valamint táncelméleti szakos hallgatók a képzés szakirányát feltüntető főiskolai oklevelet, a színházi táncművész és a néptáncművész tagozaton végzők pedig a képzés szakirányát feltüntető bizonyítványt kapnak. A jogszabály tehát az összes addig létező szakot megerősítette, egyben két új főiskolai szakot alapított (koreográfus, táncelmélet).

A felsorolt, nehezen túlbecsülhető jelentőségű változások közül most a *balettművész szak* sorsa lényeges. Az újonnan alapított szakok ugyanis értelemszerűen érettségihez kötöttek voltak, a régebben létező pedagógusképzés – erről a későbbiekben lesz szó – szintén, a balettművész szakon azonban meg kellett oldani az életkori párhuzam kérdését. Ehhez az 1963-ban felállított művészképző továbbfejlesztésével találták meg azt a megoldást, amely a hazai felsőoktatás történetében a mai napig páratlan. A kormány lehetővé tette, hogy a balettművész szakon a főiskolai képzés első két évében a hallgatók – a főiskolai tanulmányok mellett – gimnáziumi tanulmányokat folytassanak. Másképpen fogalmazva: a növendékek a szakra a gimnázium második osztályának elvégzése után nyertek főiskolai felvételt, s a 3-4. gimnáziumot már leckeönyvvvel rendelkező hallgatóként végezték el. Az immár kettős párhuzamosság keretében egyes főiskolai tantárgyakat (művészettörténet, zenetörténet, tánc történet, idegen nyelv) gimnáziumi órakeretben tanultak, s az így szerzett osztályzatok egyben főiskolai kollokviumnak vagy gyakorlati jegynek, az érettségi tárgyak pedig egyben szigorlatnak számítottak. (Az esetleg sikertelen érettségi vizsga természetesen a főiskolai tanulmányok megszakításával járt.) Ugyanakkor az addig kilenc éves szakmai képzés kiegészült további egy – elméleti képzésre és szakmai gyakorlatra szolgáló – tanévvel. A négy főiskolai év tehát a kilenc éves szakmai képzés VII-IX. évfolyamait, valamint az új X. évfolyamot foglalta magában (4. ábra). Ezzel helyére került a középfokú táncművész bizonyítvány is, hiszen a VI. balett-évfolyam befejezésével a növendék ténylegesen főiskolai felvételi vizsgát tett. Ha ez sikeresnek bizonyult, a VII. évfolyamon már hallgatóként tanult tovább. Ha nem, akkor – az érettségi megszerzése után – középfokú táncművész bizonyítványt kapott.

Összegezve tehát, a szakra felvett művészelöltek tanulmányaik során a következő fordulópontokkal találkoztak: a VI. balett-évfolyam végén főiskolai felvételi vizsga, a VIII. évfolyam befejezésével egyidejűleg gimnáziumi érettségi vizsga, a IX. évfolyam végén képesítővizsga és vizsgaelőadás, a X. évfolyam (4. főiskolai év) végén a szakdolgozat megvédése és elméleti jellegű államvizsga.

1983-ban létesült az intézet előkészítő tagozata is. Ez 8–9. éves gyermekek felkészítését szolgálta a 10 éves korban induló balettművész szakra, oly módon, hogy a növendékek általános iskolai tanulmányaikat továbbra is saját intézményükben folytatták, csupán a

szakmai oktatásra jártak át délutánonként. A kezdeményezésben nem nehéz felismerni az intézet 1950–63 közötti képzési rendjének egyes életkori elemeit.

4. ábra

Az oktatási rendszer 1983-1998

élet- kor	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
balett szak	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.
ált. isk.	5.	6.	7.	8.						
gimn.					1.	2.	3.	4.		
főis- kola							I.	II.	III.	IV.

A minisztertanács 1990-ben – teljesítve az intézet kérését – a főiskolák felsorolásáról szóló határozatában az Állami Balett Intézet nevét Magyar Táncművészeti Főiskolára változtatta. Az 1993. évi felsőoktatási törvény az oktatási szerkezeten nem módosított, bár a balettművész szak sajátos képzési rendje néhány évig „ex lex” állapotban létezett. A törvény 1996-os kiegészítése azonban ismét jogszerűvé tette az érettségi előtti felvétel lehetőségét.

1998-ban a néptáncművész-képzés szempontjából történt komoly változás: a szak a balettművész képzéshez hasonlóan főiskolai szintűvé alakult át. Ennek szerkezete a létező gyakorlatot követte: a néptáncos növendékek a gimnázium második osztályának elvégzése után főiskolai hallgatókká váltak, a négy éves szakmai képzés pedig további két – elméleti képzésre és szakmai gyakorlatra szolgáló – tanévvel bővült. Ezzel egy időben az addig csak felső tagozattal létező általános iskola és négy évfolyamos gimnázium nyolc évfolyamos gimnáziummá alakult, így a balettművész szak és a gimnázium évfolyamszámozása (I–VIII., illetve 1–8.) azonossá vált. Az öröm azonban csak néhány évig tartott: a Nemzeti Alaptanterv által bevezetett egységes iskolai évfolyamszámozás következtében a gimnáziumi osztályok 5–12. évfolyamokká váltak, ismét bonyolítva a képletet (5. ábra).

Az oktatási rendszer 1998-2006

élet- kor	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
balett szak	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.
gimn. (NAT)	1. 5.	2. 6.	3. 7.	4. 8.	5. 9.	6. 10.	7. 11.	8. 12.		
néptánc					I.	II.	III.	IV.	V.	VI.
főiskola							I.	II.	III.	IV.

A bolognai folyamat következményeként bevezetett kétszintű képzés a Magyar Táncművészeti Főiskolát sem hagyta érintetlenül. Az átalakításból azonban kétségtelenül előnyei származtak. Az addig működő *balettművész*, *néptáncművész*, *színházi táncművész*, és a 2007-ben indult *modern tánc* szakok (a kifutó évfolyamok kivételével) egységesen *táncművész alapszakká* (BA) alakultak, s e szak önálló *szakirányaiként* működtek tovább. A képzési idő a korábbi négy főiskolai év helyett három év lett, amelyet a tantervben a korábbi balettművész szak X., illetve a néptánc-színházi táncművész szak VI. évfolyamának megszüntetésével oldottak meg. Ennek eredményeként a balett szakirányon ismét a IX. szakmai évfolyam végén fejeződik be a képzés, s a szakdolgozat megvédése és a záróvizsga a képesítővizsgával és a vizsgaelőadással egy tanévben zajlik. Ez persze komoly megterhelést jelent a hallgatóknak, ugyanakkor optimális esetben 19. éves korban lehetővé teszi a felsőfokú végzettség megszerzését. A néptánc szakirány pedig ezentúl öt éves szakmai képzés keretében végezhető el (6. ábra). Ugyanez jellemzi a modern tánc és az immár önálló színházi tánc szakirányt, bár ez utóbbi a főiskolán 2010-ig nem indult.

Az oktatási rendszer 2006-tól

élet- kor	10	11	12	13	14	15	16	17	18
balett	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.
gimn.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	
nép- tánc, mo- dern					I.	II.	III.	IV.	V.
alap- szak (BA)							I.	II.	III.

A művészképzésre vonatkozó változásokat a kétéves *mesterképzésekkel* (MA) kell még kiegészítenünk. A főiskola jelenleg *klasszikus balettművész*, valamint *néptáncművész* mesterszakokon folytathat képzést, az előbbin 2007 óta két évfolyamot is indult. E szakok azonban nem tekinthetők az alapképzések automatikus folytatásának. Felvételi követelményeik – egyebek mellett – három év szakmai gyakorlatot és magas szintű előadóművészi teljesítményt követelnek meg a jelentkezőtől, s az indítás óta eltelt viszonylag kevés idő még nem ad elegendő alapot a szak értékeléséhez. Tény azonban, hogy a Magyar Táncművészeti Főiskolán a művészképzésben megvalósultak a korábbi *egyetemi szintnek* megfelelő képzési formák.

2. Pedagógus- és szakemberképzés

Állami Balett Intézet létesítéséről szóló kormányrendelet kimondta, hogy a népi táncsoportok vezetőinek képzésére, 14. éves felvételi korhatárral, esti tanfolyam szervezhető, amelynek képzési idejét három évben határozták meg. Az évfolyam 1953-ban végzett, ezután más oktatási szempontok nyertek teret. 1955-ben a népművelési miniszter előírta a balettoktatók működésének felülvizsgálatát és továbbképzését, és a tanfolyam lebonyolítására az ÁBI-t jelölte ki, amelyet feljogosított a balettmesteri oklevelek kiadására is. A döntés előzménye egy, a társastáncoktatás kérdéseiről szóló 1951. évi rendelet volt, amely a Népművészeti Intézet tanfolyamának elvégzését ismerte el szakképesítésnek. Ezt 1952-ben miniszteri utasítás egészítette ki, s a balettoktatást is alkalmassági bizonyítványhoz kötötte. A bizonyítvány érvényességének kimondása vagy elutasítása, illetve a további képzések lebonyolítása lett az ÁBI feladata, amely az intézmény szakmai tekintélyét erősítette. Ezzel egy időben a Színház- és Filmművészeti Főiskolán megszűnt a táncpedagógus képzés. A táncpedagógus szak jogelődje tehát a balettmester-képző volt, amelynek első végzős csoportja 1959-ben kapott diplomát, majd 1963-ig további három évfolyam lépett ki az intézetből. 1964-től a balettpedagógus-képzés szünetelt, ugyanakkor 1967-ben két éves társastánc-pedagógus szak indult. Végül az 1975-ös, a művészképzés kapcsán már említett,

nagy jelentőségű átszervezés keretében e téren is alapvető változás történt. A kulturális miniszter 1975-ben újraszabályozta az ÁBI-ban 1974-ben újraindult *táncpedagógusok* szakosító képzést, három éves, nappali és esti tagozat formájában, *klasszikus balett*, *néptánc* és *társastánc* szakirányokban. A jogszabály kimondta, hogy a képzés végén szereshető, a szakirányt is feltüntető táncpedagógusi oklevél – táncpedagógus munkakörben – a Színház- és Filmművészeti Főiskola Tánc-főtan szakán szerzett oklevéllel azonos értékű. Az ekvivalencia egyértelműen az ÁBI képzési színvonalának elismerését jelentette, és minden bizonnyal szerepet játszott abban, hogy 1977-ben ismét előtérbe került az intézet főiskolává történő átminősítése. Ez azonban, mint említettük, csak 1983-ban valósult meg. Az akkor megalapított *táncpedagógus szak* az addig működő képzés helyébe lépett, de négy éves idejűvé vált. A szakirányok a kilencvenes évek közepétől *gyermektánc*, *modern tánc*, *modern társastánc* szakirányokkal és *kihelyezett vidéki képzésekkel* bővültek (Kecskemét, Sárospatak, illetve a jelenleg is működő Nyíregyháza, Pécs, Szombathely). A bolognai rendszer bevezetése azonban a művészképzésnél lényegesen súlyosabban érintette a főiskolát, amennyiben a tanárszak önálló mesterképzés keretében történő indítása teljesen új feltételrendszert követelt. Első lépésként a főiskola, 2007-ben, három éves *táncos-próbavezető alapszakon* hirdetett meg képzést, öt szakirányban: klasszikus balett, néptánc, moderntánc, modern társastánc, divattánc (az addigi táncpedagógus évfolyamok természetesen kifuthattak). A *tánc tanár mesterszak* sikeres akkreditációja alapján 2010–11-ben végzett az első, keresztféléves, 60 kredites (két féléves) tánc tanár évfolyam (hallgatói már rendelkeztek főiskolai táncpedagógus képesítéssel), és 2011-ben elindult az első 120 kredites (négy féléves) képzés, a táncos és próbavezető szakon végzettek részére. 2010-től létezik a *gyakorlatvezető mentortanár* szakirányú továbbképzési szak.

A formailag 1983-tól létező főiskolai *koreográfus szak* első önálló osztálya csak 1998-ban indult. Az intézmény ma a *koreográfus mesterszak* létrehozását szorgalmazza. A *táncelméleti szakiró* szakot, a tánckritikusok és tánc tudományi kutatók utánpótlásának biztosítására, szintén 1983-ban alapították, s e formájában utoljára 2009-ben bocsátott ki végzős évfolyamot. A cél itt is a *táncelmélet mesterszak* akkreditálása. Ugyancsak komoly lehetőség a tánc tanár mesterszak *tánc történet tanári* szakirányának elindítása, amely új lehetőség a táncelméleti-táncpedagógiai képzésben.

Itt kell jelezni, hogy a főiskola 2010-ben elkészítette a DLA-fokozat odaítélésére hivatott Táncművészeti Doktori Iskola képzési tervét és benyújtotta akkreditációs kérelmét.

III. Az intézménytörténet forrásai

1. Intézményi kiadványok

Az ÁBI, illetve a főiskola elsősorban az alapítási évfordulók kapcsán adott közre kiadványokat. Ezek sohasem tudományos igénnyel készültek, így forrásmegjelölést sem tartalmaznak. Az intézményről az ezredfordulóig mindössze egyetlen igazán „könyvszerű” mű jelent meg: a Lőrinc György alapító igazgató által szerkesztett *A balettművészet felé* című, népszerűsítő stílusú kötet. Ez a tízedik tanév tiszteletére a Gondolat Könyvkiadónál látott napvilágot, s szerzői között találjuk a tantestület meghatározó egyéniségeit. Ugyancsak 1961-ben készült el az ÁBI első *évkönyve*, amelyet további négy követett. Közülük tartalmilag is kiemelkedik az 1970-es, húsz éves jubileumi évkönyv (rövidítve angol és orosz nyelvű változatban is megjelent). Az 1975-ös évkönyv anyaga már kéziratban maradt. 1985-ben, 1990-ben, 1992-ben, 1995-ben és 1998-ban pedig szintén csupán kéziratok dokumentációs kötetek foglalták össze két évtized adatait. A sort a Fodor Antal által összeállított, fél évszázados jubileumi kiadvány zárja, amely 2001-ben a Planétás Kiadónál jelent meg. Ebben

történeti fejezetek, igazgatói interjúk, visszaemlékezések, valamint széleskörű – bár több helyen pontatlan – intézményi adattár található.

Az intézmény történetét a harmincadik alapítási évfordulótól végigkísérik a *prospektusok*. Ezek információs céllal készültek, így mindig a főiskola éppen akkori szervezeti és személyi állapotát tükrözik. 1981-ben Manherz Károly jegyezte a kiadványt. Az 1985-ös, magyar–angol kétnyelvű prospektust Horváthné Bánky Dóra, az 1990-est Palovecz János szerkesztette. 1995-ben új összefoglaló készült Bolvári-Takács Gábor tollából, amelynek párhuzamos angol szövegét Melis Hanna fordította. Ugyanezen kiadvány aktualizált változatai jelentek meg 2000-ben és 2003-ban. Végül 2010-ben Bolvári-Takács Gábor, Schanda Beáta és Zsámboki Marcell összeállításában látott napvilágot egy tartalmában és arculatában új prospektus, angol nyelvű változatban is.

A Magyar Táncművészeti Főiskolán jelenleg – a tankönyv- és jegyzetsorozaton kívül – tudományos folyóirat és két tudományos kiadványsorozat létezik. Az 1993-ban indult *A magyar táncművészet nagyjai* c. sorozat eddig Nádas Ferenc, illetve Harangozó Gyula életét mutatta be. Előkészületben van az Állami Balett Intézet első, 1954-ben végzett évfolyama tagjainak pályáját végig követő tanulmány és dokumentum-összeállítás (kéziratos formában már hozzáférhető). 2009-től jelenik meg a *Táncművészet és tudomány* c. sorozat, eddig két kötete látott napvilágot. A 2009-ben indult *Táncstudományi Közlemények* c., évente kétszer megjelenő tudományos folyóirat forrásokat, tanulmányokat, dokumentumokat, recenziókat, beszámolókat, tudományos híreket közöl.

Az említett kiadványok bibliográfiai adatai a következők:

a) Összefoglaló művek

1. *A balettművészet felé*. Szerkesztette: Lőrinc György; írták: Aszalós Károly, Bogdány Ferenc, Hidas Hédi, Kiss Ilona, Lőrinc György, Lugossy Emma, L. Merényi Zsuzsa, Nádas Ferenc. Gondolat Kiadó, Budapest, 1961.
2. *Mozaikok a Magyar Táncművészeti Főiskola első ötven évéről*. Összeállította: Fodor Antal. Planétás Kiadó, Budapest, 2001.

b) Évkönyvek és dokumentációs kötetek

1. *Az Állami Balett Intézet jubiláris évkönyve az 1960–61. tanévről, fennállásának tizedik esztendejéről*. Szerkesztette: Aszalós Károly, Bogdány Ferenc, Lőrinc György, Nádas Ferencné, Walkó György. Budapest, 1961.
2. *Az Állami Balett Intézet évkönyve az 1961/62. és az 1962/63. tanévről*. Szerkesztő bizottság: Aszalós Károly, Bogdány Ferenc, Hidas Hedvig, Lugossy Emma, Vályi Rózsi, Walkó György. Budapest, 1963.
3. *Az Állami Balett Intézet jubiláris évkönyve. Az intézet fennállásának 15. évfordulója alkalmából 1963–64. és az 1964–65. tanévről. (sic!)* Szerkesztették: Bogdány Ferenc, Hidas Hedvig, Horváth Károlyné, Lugossy Emma, Mák Magda, Nádas Marcella, Roboz Ágnes, Soós Istvánné. Budapest, 1965.
4. *Az Állami Balett Intézet évkönyve az 1965/66. és az 1966/67. tanévről*. Felelős szerkesztő: Roboz Ágnes. Szerkesztő bizottság: Bogdány Ferenc, Hidas Hedvig, Horváth Károlyné, Lugossy Emma, Mák Magda, Nádas Marcella, Soós Istvánné. Budapest, 1968.
5. *Az Állami Balett Intézet húsz éves fennállásának jubileumi évkönyve*. Felelős szerkesztő: Lugossy Emma. Szerkesztő bizottság: Bogdány Ferenc, Hidas Hedvig, Horváth Károlyné, Kovács Györgyné, Körtvélyes Géza, Lippner Györgyné. Budapest, 1970.

6. *The State Ballet Institute is Twenty Years Old.* Felelős szerkesztő: Lugossy Emma. Szerkesztő bizottság: Bogdány Ferenc, Hidas Hedvig, Kovács Györgyné, Körtvélyes Géza. Budapest, 1970.
7. *Goszudarsztvennomu Baletnomu Ucsiliscsu 20 let.* Budapest, 1970.
8. *Az Állami Balett Intézet évkönyve fennállásának 25. éves jubileumára.* Felelős szerkesztő: Lugossy Emma. Szerkesztő bizottság: Éhn Éva, Horváth Károlyné, Kovács Györgyné, Manherz Károly, Rábai Miklósné, Szilágyi Mihályné. Budapest, 1975. (kézirat)
9. *Az Állami Balett Intézet évkönyve. Dokumentáció az intézet életéről, 1970–1985.* Szerkesztette: Horváthné Bánky Dóra. Budapest, 1985. (sokszorosított kézirat)
10. *Az Állami Balett Intézet évkönyve. Dokumentáció az intézet életéről, 1985–1989.* Szerkesztette: Horváthné Bánky Dóra. Budapest, 1990. (fénymásolt kézirat)
11. *A Magyar Táncművészeti Főiskola évkönyve. Dokumentáció 1989–1992.* Szerkesztette: Horváthné Bánky Dóra. Budapest, 1992. (fénymásolt kézirat)
12. *A Magyar Táncművészeti Főiskola évkönyve 1986–1995.* Szerkesztette: Horváthné Bánky Dóra. Budapest, 1995. (fénymásolt kézirat)
13. *A Magyar Táncművészeti Főiskola évkönyve 1996–1997.* Összeállította és szerkesztette: Kovács Györgyné. Budapest, 1998. (fénymásolt kézirat)

c) Intézményi prospektusok

1. Manherz Károly (szerk.): *Állami Balett Intézet.* Budapest, 1981.
2. Horváthné Bánky Dóra (szerk.): *Állami Balett Intézet 1950–1985.* (fordítás: Kiricsi Katalin, Kiss Judit), Budapest, 1985.
3. Palovecz János (szerk.): *Állami Balett Intézet 1950–1990.* (szöveg: Fuchs Livia, Rajk András), Magyar Táncművészeti Főiskola, Budapest, 1990.
4. Bolvári-Takács Gábor: *A Magyar Táncművészeti Főiskola* (angol szöveg: Melis Hanna). Művészeti Egyetemek Rektori Széke, Budapest, 1995.
5. Bolvári-Takács Gábor: *A Magyar Táncművészeti Főiskola – The Hungarian Dance Academy 1950–2000.* (angol szöveg: Melis Hanna) Budapest, 2000.
6. Bolvári-Takács Gábor: *A Magyar Táncművészeti Főiskola – The Hungarian Dance Academy.* (angol szöveg: Melis Hanna), második, javított kiadás, Budapest, 2003.
7. Bolvári-Takács Gábor, Schanda Beáta és Zsámboki Marcell (összeáll.): *Magyar Táncművészeti Főiskola.* Budapest. 2010.
8. Bolvári-Takács Gábor, Schanda Beáta és Zsámboki Marcell (összeáll.): *Hungarian Dance Academy.* (fordította: Melis Hanna), Budapest. 2010.

d) Főiskolai tudományos kiadványok

A magyar táncművészet nagyjai. ISSN 1217-9159.

1. Nádas Myrtil (szerk.): *Nádas Ferenc 1893–1966. Emlékezések a mester születésének 100 éves évfordulójára.* Magyar Táncművészeti Főiskola, Budapest, 1993.
 2. Szűdy Eszter (szerk.): *Harangozó Gyula emlékkönyv.* Magyar Táncművészeti Főiskola, Budapest, 1994.
- Előkészületben:* Gyarmati Zsófia – Macher Szilárd: „A tánc csillagai lettek”. *Az Állami Balett Intézet első végzős évfolyama.* (sokszorosított kézirat) Magyar Táncművészeti Főiskola, Budapest, 2001.

Tánc tudományi Közlemények. A Magyar Táncművészeti Főiskola tudományos folyóirata, ISSN 2060-7148. Főszerkesztő: Tóvay Nagy Péter. Eddig megjelent: 2009/1., 2009/2., 2010/1., 2010/2., 2011/1. szám.

Táncművészet és tudomány. A Magyar Táncművészeti Főiskola kiadványsorozata, ISSN 2060-7091. Sorozatszerkesztő: Bolvári-Takács Gábor.

I. Hagyomány és újítás a táncművészetben, a táncpedagógiában és a tánc kutatásban.

Tudományos konferencia a Magyar Táncművészeti Főiskolán 2007. november 9–10.

Szerkesztette: Németh András, Major Rita, Mizerák Katalin, Tóvay Nagy Péter. Planétás Kiadó – Magyar Táncművészeti Főiskola, Budapest, 2009.

II. Én, Maja Pliszeckaja. Fordította: Pólya Katalin; a fordítást lektorálta, a jegyzeteket és az utószót írta: Bolvári-Takács Gábor; a fordítást szakmailag lektorálta és az előszót írta: Szakály György. Planétás Kiadó – Magyar Táncművészeti Főiskola, Budapest, 2009.

2. Intézményi levéltári források

Az ÁBI és a MTF archivált iratait a Magyar Táncművészeti Főiskola Könyvtára őrzi. Ezekből eddig három dokumentumválogatás készült, amelyek a Könyvtárban, illetve a főiskola Táncstudományi Kutatóközpontjában hozzáférhetők:

1. Bolvári-Takács Gábor: *Adalékok Az Állami Balett Intézet létrehozásának történetéhez.* Kézirat, készült a Nemzeti Kulturális Alap Táncművészeti Szakmai Kollégiumának alkotói támogatásával. Budapest, 2009.
2. Bolvári-Takács Gábor: *Hat évtized. Dokumentumok a Magyar Táncművészeti Főiskola történetéből (1949–2009).* Kézirat, készült a Nemzeti Kulturális Alap Táncművészeti Szakmai Kollégiumának alkotói támogatásával. Budapest, 2010.
3. Bolvári-Takács Gábor: *Dolgos hétköznapiak. Dokumentumok Lőrinc György igazgatói éveiből, a Táncművészeti Iskola és az Állami Balett Intézet élén (1950–1961).* Kézirat, készült a Magyar Táncművészeti Főiskola és a Magyar Állami Operaház Lőrinc György Emlékkiállítására, Budapest, 2010.

3. Jogszabályok

Az 1985. évi oktatási törvény hatályba lépése előtti időszakot a központosított oktatásirányítás és az aprólékos jogi szabályozás jellemezte. Az intézményt közvetlenül és lényeges kérdésekben érintő rendeletek és utasítások jegyzékét az alábbiakban közlöm. A jogszabályok a Magyar Közlönyben (a zárójelben levő dátum egyben a közreadó lapszám dátuma), illetve az évente kiadott Törvények és Rendeletek Hivatalos Gyűjteményében hozzáférhetők. A kivételek esetében a lelőhelyet zárójelben feltüntettem.

1. A népművelési miniszter 8.399/1949. (XII.10.) Np.M. számú rendelete Táncművészeti Iskola szervezése, szervezési szabályzata és tanulmányi rendje tárgyában
2. A minisztertanács 54/1951. (II.25.) M.T. számú rendelete Állami Balett Intézet létesítéséről
3. A népművelési miniszter 1.011-5-57/1951. (II.25.) Np.M. számú rendelete az Állami Balett Intézet szervezeti szabályzata és tanulmányi rendje tárgyában
4. A népművelési miniszter 1.011-3-38/1951.(X.25.) Np.M. számú rendelete a társastáncok tanítása egyes kérdéseinek szabályozása tárgyában
5. A népművelési miniszter 11-2-65/1952. (Np.K.23.) Np.M. számú utasítása a társastáncok tanítása egyes kérdéseinek szabályozása tárgyában kiadott 1.011-3-38/1951.(X.25.) Np.M. számú rendelet kiegészítéséről (*Népművelési Közlöny, 1952. 23. szám*)

6. A minisztertanács 64/1954. (X.5.) M.T. számú rendelete az Állami Balett Intézet létesítéséről szóló 54/1951. (II.25.) M.T. számú rendelet módosításáról
7. A népművelési miniszter 1/1954. (X.24.) Np.M. számú rendelete az Állami Balett Intézet szervezeti szabályzata és tanulmányi rendje tárgyában kiadott 1.011-5-57/1951. (II.25.) Np.M. számú rendelet módosításáról
8. Az egészségügyi miniszter és a népművelési miniszter 8300-2/1954. (Np.K.2.) Eü.M.–Np.M. számú együttes utasítása a balettiskolák növendékeinek és a hivatásos táncsoportok tagjainak kötelező sportorvosi vizsgálatáról (*Népművelési Közlöny, 1954. 2. szám*)
9. A népművelési miniszter 11-1-50/1954. (Np.K.8–9.) Np.M. számú utasítása az Állami Balett Intézet növendékeinek képesítővizsgáiról (*Népművelési Közlöny, 1954. 8-9. szám*)
10. A népművelési miniszter 6/1955. (XI.15.) Np.M. számú rendelete a balettoktatók működésének felülvizsgálatáról és továbbképzéséről
11. A kulturális miniszter 4/1975. (IX.14.) KM számú rendelete a táncpedagógusok szakosító képzéséről
12. A kulturális miniszter 5/1975. (IX.14.) KM számú rendelete az Állami Balett Intézet szervezeti szabályzata és tanulmányi rendje tárgyában kiadott 1011-5-57/1951.(II.25.) NpM számú rendelet módosításáról és kiegészítéséről
13. A Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsának 1983. évi 18. számú törvényerejű rendelete az Állami Balett Intézetéről
14. A minisztertanács 1037/1983. (IX.1.) MT számú határozata az Állami Balett Intézet irányításáról, szervezetéről és képzési rendjéről
15. A minisztertanács 1048/1990. (III.21.) MT számú határozata a főiskolákról
16. A Magyar Akkreditációs Bizottság 1998/8/IV/1. számú határozata a Magyar Táncművészeti Főiskola akkreditációjáról (*Oktatási Közlöny, 1998. 13/I. szám*)

4. Sajtóközlemények és vezetői nyilatkozatok (válogatás)

Az ÁBI, illetve a MTF munkájáról szóló sajtóközlemények segítségével folyamatosan nyomon követhetők az intézményt foglalkoztató kérdések, a képzés változásai és ezek hatása. Az igazgatói beszámolók és interjúk pedig informálnak az iskola aktuális helyzetéről, és történelmi távlatban segítenek megítélni a tervek, sikerek és kudarcok, fejlesztések és változtatások lényegi elemeit. Az alábbiakban ezekről közlök válogatott bibliográfiát:

a) Sajtóközlemények az intézmény munkájáról (válogatás)

1. Duka Margit: *Munkaközösségek az Állami Balett Intézetben* (Táncművészet, 1952. 4. szám)
2. Harangozó Gyula: *Az első végzősök az Állami Balett Intézetben* (Táncművészet, 1954. 7. szám)
3. Olga Lepesinszkaja: *Az Állami Balett Intézetéről* (Muzsika, 1964. 12. szám)
4. Vágó Zsófia: *A klasszikus tánc módszertana* (Muzsika, 1965. 5. szám)
5. Kun Zsuzsa: *Jubileumi előadás. Az Állami Balett Intézet ünnepi estje* (Muzsika, 1966. 9. szám)
6. Aszalós Károly: *A társastánc oktatóképző tanfolyam munkájáról* (Táncművészeti Értesítő, 1969. 1. szám)
7. L. Merényi Zsuzsa: *A balettórák zenekíséretéről* (Táncművészeti Értesítő, 1969. 3. szám)
8. Tímár Sándor: *Néptánc tagozat nyílt az Állami Balett Intézetben* (Táncművészeti Értesítő, 1971. 2. szám)

9. L. Merényi Zsuzsa: *Javaslattervezet főiskolai pedagógus tanszak felállítására az Állami Balett Intézetben* (Táncművészeti Értesítő, 1972. 2. szám)
10. Lőrinc György: *Harmincéves az Állami Balett Intézet. Rendhagyó megemlékezés* (Táncművészet, 1980. 9. szám)
11. Kovács Györgyné: *Az Állami Balett Intézet három évtizede* (Táncművészet, 1980. 11. szám)
12. L. Merényi Zsuzsa: *A táncpedagógus képzés helyzete az Állami Balett Intézetben* (Táncművészet, 1983. 8. szám)
13. Árva Eszter: *Az első nemzetközi tánckurzus a Balett Intézetben* (Táncművészet, 1986. 11. szám)
14. Szúdy Eszter: *Apropó, Néptánctagozat!* (beszélgetés Zórándi Máriával és Janek Józseffel, Táncművészet, 1987. 5. szám)
15. Rajk András: *A legifjabb balett-generáció. Gondolatok egy turnéhoz* (Táncművészet, 1988. 1. szám)
16. Lőrinc Katalin: *Főiskolás Diótörő a Tháliában* (Zene – Zene – Tánc, 1999. 5. szám)
17. Bolvári-Takács Gábor: *Fél évszázad a minőség jegyében. Ötven éves a Magyar Táncművészeti Főiskola* (Zene – Zene – Tánc, 1999. 6. szám)
18. Réfi Zsuzsanna: *„Táncművészet volt, van és lesz!”* (beszélgetés Dózsa Imrével és Schanda Beátával a MTF fennállásának 50. évfordulójára rendezett nemzetközi balettfesztiválról, Zene – Zene – Tánc, 2000. 6. szám)
19. Kaán Zsuzsa: *A Diótörő a Tháliában* (Táncművészet, 2009. 5. szám)

b) Igazgatói, főigazgatói, rektori beszámolók és interjúk (válogatás)

1. Lőrinc György: *Az Állami Balett Intézet munkájáról* (Táncművészet, 1952. 2. szám)
2. Hidas Hedvig: *Tizenöt éves az Állami Balett Intézet* (Táncművészeti Értesítő, 1965. 4. szám)
3. Hidas Hedvig: *Akiknek a tánc az életelemük. Húsz éves az Állami Balett Intézet* (az interjút készítette: N. Sándor László, Magyar Hírlap, 1970. június 22.)
4. Kun Zsuzsa: *Húszöt éves az Állami Balett Intézet* (ünnepi megemlékezés, Táncművészeti Értesítő, 1975. 2. szám)
5. *A korszerű Balettintézet feladata. Beszélgetés Dózsa Imrével* (készítette: Gelencsér Ágnes, Magyar Nemzet, 1981. december 20.)
6. Friss Róbert: *Táncosok – főiskolai diplomával* (riport Dózsa Imrével, Népszabadság, 1983. augusztus 27.)
7. *„Az értékeket értéként kell kezelni...!” Évadkezdő beszélgetés Dózsa Imrével, a Magyar Táncművészeti Főiskola új főigazgatójával* (készítette: Kaán Zsuzsa, Táncművészet, 1998. 4. szám)
8. Réfi Zsuzsa: *„Ahol mindenki szereti a táncot”* (interjú Dózsa Imrével, Zene – Zene – Tánc, 1998. 4. szám)
9. Ledniczky Bea: *Az értékeinkre mindig büszkének kell lennünk!* (beszélgetés Dózsa Imrével, Zene – Zene – Tánc, 2001. 5. szám)
10. R. Zs.: *„Szeretessük meg a táncot mindenkivel!”* (interjú ifj. Nagy Zoltánnal, Zene – Zene – Tánc, 2006. 3. szám)
11. *„Közép-Európai táncközpontot szeretnék!” Találkozás ifj. Nagy Zoltánnal, a Magyar Táncművészeti Főiskola rektorával* (készítette: Kaán Zsuzsa, Táncművészet, 2007. 1. szám)
12. R. Zs.: *Ifjú Nagy Zoltán útján* (interjú Jakabné Zórándi Máriával, Zene – Zene – Tánc, 2009. 2. szám)

13. „Nem veszhel el, amit ifj. Nagy Zoltán teremtet!” Találkozás Zórándi Máriával, a Magyar Táncművészeti Főiskola új rektorával (készítette: Kaán Zsuzsa, Táncművészet, 2009. 4. szám)

5. Vizsgaelőadások kritikái (válogatás)

Az intézmény működésének legfontosabb, leglátványosabb és művészetpedagógiai szempontból legközvetlenebbül értékelhető produkciói az évente visszatérő balett és néptánc vizsgaelőadások. Az alábbiakban közreadom a táncművészeti szakajtóban 1954 és 2010 között (1954-ben és 1977-től a *Táncművészet*ben, 1959–76-ban a *Muzsika* táncrovatában, 1996 óta a *Zene–Zene–Táncban*) megjelent kritikák felsorolását. Reflexiók természetesen más lapokban (napi- és hetilapokban, tánctudományi periodikákban), később pedig az interneten is megjelentek, ezek összegyűjtése további feladat.

1. -o-: *Balettvizsga az Operaházban* (Táncművészet, 1954. 8. szám)
2. Vitányi Iván: *Az Állami Balett Intézet vizsgaelőadása* (Muzsika, 1959. 9. szám)
3. Cs. Gy.: *A Balett Intézet vizsgaelőadásáról* (Muzsika, 1960. 9. szám)
4. Csizmadia György: *Balettvizsga* (Muzsika, 1961. 9. szám)
5. Csizmadia György: *Balettvizsga* (Muzsika, 1962. 9. szám)
6. Cs. Gy.: *Balettvizsga* (Muzsika, 1963. 9. szám)
7. Kun Zsuzsa: *Az Állami Balettintézet vizsgaelőadása* (Muzsika, 1964. 9. szám)
8. Vitányi Iván: *Balettvizsga az Operaházban* (Muzsika, 1965. 9. szám)
9. Dienes Gedeon: *Vizsgaelőadás az Operaházban* (Muzsika, 1967. 9. szám)
10. Kun Zsuzsa: *Az Állami Balett Intézet vizsgakoncertje* (Muzsika, 1968. 9. szám)
11. Kun Zsuzsa: *Jubileumi vizsgakoncert az Állami Balett Intézetben* (Muzsika, 1970. 8. szám)
12. Vitányi Iván: *Balettvizsga* (Muzsika, 1971. 9. szám)
13. Székely Ernő: *A Balettintézet vizsgaelőadása* (Muzsika, 1972. 9. szám)
14. Maác László: *Csendes tűnődés a Balettintézet záróvizsgájáról* (Muzsika, 1973. 9. szám)
15. Maác László: *Balettvizsga* (Muzsika, 1974. 9. szám)
16. Dienes Gedeon: *Két vizsgakoncert* (Muzsika, 1975. 8. szám)
17. Dienes Gedeon: *Vizsgakoncert az Operaházban* (Muzsika, 1976. 10. szám)
18. Wagner István: *Mérce – vizsga után* (Táncművészet, 1977. 5. szám)
19. Neumann Ilona: *Az ÁBI-növendékek vizsgakoncertje* (Táncművészet, 1978. 9. szám)
20. Fuchs Livia: *Kritika helyett* (Táncművészet, 1979. 8. szám)
21. F. L.: *Táncvizsga itt és ott. „Zeng a lélek”* (Táncművészet, 1979. 8. szám)
22. Kövágó Zsuzsa: *Impozáns vizsgaelőadás* (Táncművészet, 1980. 9. szám)
23. Kaán Zsuzsa: *Balettvizsga '81* (Táncművészet, 1981. 10. szám)
24. Major Rita: *Az ÁBI vizsgaelőadása* (Táncművészet, 1982. 9. szám)
25. Major Rita: *Vizsgakoncert az Erkel Színházban* (Táncművészet, 1984. 9. szám)
26. Major Rita: *Végzősök koncertje az Operaházban* (Táncművészet, 1985. 9. szám)
27. Major Rita: *Balettvizsga '86* (Táncművészet, 1986. 9. szám)
28. Major Rita: *Balettvizsga az Operaházban* (Táncművészet, 1987. 9. szám)
29. Péter Mária: *ÁBI Néptánctagozat: Szárnyra kelt új évfolyam* (Táncművészet, 1987. 9. szám)
30. Major Rita: *Táncos vizsga az Operaházban* (Táncművészet, 1988. 9. szám)
31. Kövágó Zsuzsa: *A 40. éves ÁBI vizsgakoncertje* (Táncművészet, 1990. 9. szám)
32. Major Rita: *Vizsgakoncert az Operaházban* (Táncművészet, 1991. 6–7. szám)
33. Vadasi Tibor: *Vizsgakoncert a Madách Színházban* (Táncművészet, 1991. 8–9. szám)
34. Kaán Zsuzsa: *Vizsgakoncert '92* (Táncművészet, 1992. 8–9. szám)

35. G. Á.: *Balettvizsga az operaházban* (Táncművészet, 1993. 7–8–9. szám)
36. -kisgergely-: *Vizsgakonzert '94* (Táncművészet, 1994. 1–12. szám)
37. Gelencsér Ágnes: *Balettvizsga '95* (Táncművészet, 1995. 7–8–9. szám)
38. -gelencsér-: *Néptánc – színházi táncvizsga '95* (Táncművészet, 1995. 7–8–9. szám)
39. Gelencsér Ágnes: *Vizsgakonzert '96* (Táncművészet, 1996. 3–4. szám)
40. Csongrády: *Művészek lettek immár...* (Zene – Zene – Tánc, 1996. IV. szám)
41. Gelencsér Ágnes: *Balettvizsga '97* (Táncművészet, 1997. 4. szám)
42. Lőrinc Katalin: *Balettvizsga az Operában* (Zene – Zene – Tánc, 1997. 5. szám)
43. Gelencsér Ágnes: *Balettvizsga, Van Manen-bemutatókkal* (Táncművészet, 1998. 4. szám)
44. Lőrinc Katalin: *Vizsgaelőadás az Operaházban* (Zene – Zene – Tánc, 1998. 4. szám)
45. Gelencsér Ágnes: *Balettvizsga az Operaházban* (Táncművészet, 1999. 4. szám)
46. Falvy Károly: *Óriási siker – óriási gondok. A Magyar Táncművészeti Főiskola néptánc – színházi tánc tagozatának vizsgaelőadása* (Táncművészet, 1999. 4. szám)
47. Lőrinc Katalin: *A Táncművészeti Főiskola vizsgaelőadásairól* (Zene – Zene – Tánc, 1999. 3. szám)
48. Gelencsér Ágnes: *Balettvizsga az Operaházban* (Táncművészet, 2000. 3. szám)
49. Ladányi Gabriella: *Balettvizsga 2001* (Táncművészet, 2001. 3. szám)
50. P. Gy. *Vizsgakonzert* (Zene – Zene – Tánc, 2001. 2. szám)
51. Kaán Zsuzsa: *Főiskolások zárókoncertje az Operaházban* (Táncművészet, 2002. 3. szám)
52. Pónyai Györgyi: *Vizsgakonzert* (Zene – Zene – Tánc, 2002. 3. szám)
53. Zalán Magda: *Csillagok születése? – Én ott voltam! Gondolatok a Magyar Táncművészeti Főiskola vizsgaelőadása után* (Táncművészet, 2003. 3. szám)
54. Pónyai Györgyi: *Balettvizsga* (Zene – Zene – Tánc, 2003. 3. szám)
55. Truppel Mariann: *Vizsgázik a VII. néptánc – színházi tánc tagozat* (Táncművészet, 2004. 3. szám)
56. Kővágó Zsuzsa: *Áprilisi vizsgakonzert* (Zene – Zene – Tánc, 2004. 2. szám)
57. Kaán Zsuzsa: *Balettvizsga '04* (Táncművészet, 2004. 3. szám)
58. Pónyai Györgyi: *A Magyar Táncművészeti Főiskola IX. évfolyamos növendékeinek vizsgaelőadása* (Zene – Zene – Tánc, 2004. 3. szám)
59. Kaán Zsuzsa: *Balettvizsga '05* (Táncművészet, 2005. 4. szám)
60. Pónyai Györgyi: *A Magyar Táncművészeti Főiskola IX. évfolyamos növendékeinek vizsgaelőadása* (Zene – Zene – Tánc, 2005. 2. szám)
61. Kaán Zsuzsa: *Balettvizsga 2006* (Táncművészet, 2006. 4. szám)
62. Pónyai Györgyi: *Vizsgakonzert* (Zene – Zene – Tánc, 2006. 2. szám)
63. M. Nagy Emese: *Néptáncvizsga 2007* (Táncművészet, 2007. 3. szám)
64. T. N.: *A Magyar Táncművészeti Főiskola néptánc – színházi tánc szakos növendékeinek vizsgaelőadása* (Zene – Zene – Tánc, 2007. 2. szám)
65. Kaán Zsuzsa: *Balettvizsga 2007* (Táncművészet, 2007. 4. szám)
66. Pónyai Györgyi: *A Magyar Táncművészeti Főiskola IX. évfolyamosainak vizsgakonzertje* (Zene – Zene – Tánc, 2007. 3. szám)
67. Kaán Zsuzsa: *Balettvizsga 2008* (Táncművészet, 2008. 4. szám)
68. Kaán Zsuzsa: *Balettvizsga 2009* (Táncművészet, 2009. 3. szám)
69. Pónyai Györgyi: *Vizsgakonzert* (Zene – Zene – Tánc, 2009. 3. szám)
70. Kaán Zsuzsa: *Vizsgakonzert – 2010* (Táncművészet, 2010. 2. szám)
71. Pónyai Györgyi: *Vizsgakonzert 2010* (Zene – Zene – Tánc, 2010. 3. szám)

6. További szakirodalom (válogatás)

Végül néhány olyan forrásközlést, feldolgozást, illetve összefoglaló munkát és kézikönyvet sorolok fel, amelyek adatokat tartalmaznak az ÁBI, illetve a MTF történetéről, fejlődéséről, a táncművészképzés jeles személyiségeiről.

Bolvári-Takács Gábor: *A Magyar Táncművészeti Főiskola képzési szerkezetének fejlődése*. Symbolon, 2010. 18. szám

Bolvári-Takács Gábor: *A művészeti főiskolák politikai újjászervezése 1949-ben*. Valóság, 2009. 4. szám

Bolvári-Takács Gábor: *A Táncművészeti Iskola első és egyetlen tanéve*. 1950. Paralel, 2010. 18. szám

Bolvári-Takács Gábor: *A Táncművészeti Iskola létrehozása 1949-ben*. Tánctudományi Közlemények, 2009. 2. szám

Bolvári-Takács Gábor: *A táncművészképzés intézményesülésének művészetpolitikai és pedagógiai tényezői (1948–1950)*. Iskolakultúra, 2010. 4. szám

Bolvári-Takács Gábor: *Az Állami Balett Intézet jogállásának fél évszázados fejlődése*. Jogtudományi Közlöny, 2000. 3. szám

Bolvári-Takács Gábor: *Az Állami Balett Intézet létrehozásának politikai körülményei*. Kritika, 2000. 8. szám

Bolvári-Takács Gábor: *Művészeti felsőoktatás és autonómia 1945–1993. A művészeti egyetemek szervezeti fejlődése az autonómia ígéretétől a tényleges autonómiáig*. Zempléni Múza, 2001. 3. szám

Dienes Gedeon (szerk.): *Magyar táncművészeti lexikon*. Planétás Kiadó, Budapest, 2008.

Dienes Gedeon – Fuchs Livia (szerk.): *A színpadi tánc története Magyarországon*. Múzsák Közművelődési Kiadó, Budapest, 1989.

Koegler, Horst: *Balettlexikon* (a magyar kiadás szerkesztője: Körtvélyes Géza). Zeneműkiadó, Budapest, 1977.

Vályi Rózsi (szerk.): *A magyar balett történetéből*. Művelt Nép Tudományos és Ismeretterjesztő Kiadó, Budapest, 1956.

Vályi Rózsi: *A táncművészet története*. Zeneműkiadó, Budapest, 1969.

(Készült az OTKA K 81672 számú kutatás keretében.)